

Motion till riksdagen 2025/26:3951

av Gudrun Nordborg m.fl. (V)

med anledning av prop. 2025/26:155 En mer rättssäker och effektiv domstolsprocess

Förslag till riksdagsbeslut

Riksdagen avslår proposition 2025/26:155 i den del som handlar om att omedelbarhetsprincipen inskränks, när det gäller s.k. tidiga förhör.

Regeringens förslag

Regeringen lägger i sin proposition fram förslag som syftar till att stärka rätts-säkerheten, öka effektiviteten i domstolsprocessen och minska påfrestningen för brottsoffer och vittnen som deltar i en rättsprocess. Regeringen föreslår bl.a. att berättelser som lämnats vid tidiga förhör och vittnesattester ska få läggas fram som bevis i en rättegång i brottmål i större utsträckning än i dag. Förhör inför en brotts-bekämpande myndighet ska dokumenteras genom ljud- och bildupptagning om inte tekniska skäl eller andra särskilda omständigheter talar emot det. Vidare föreslås att de s.k. tilltrosbestämmelserna i hovrätt och Högsta domstolen ska upphävas. Regeringen föreslår också att en ny sekretessbestämmelse till skydd för uppgifter om tvångsmedel hos Domstolsverket ska införas. Lagändringarna föreslås träda i kraft den 1 juli 2026.

Vänsterpartiets ställningstagande

Omedelbarhetsprincipen

En berättelse som lämnats inför en brottsbekämpande myndighet och som dokumen-terats genom en ljud- och bildupptagning får åberopas som bevis i en rättegång i brottmål (s.k. tidiga förhör) om det är *lämpligt* (35 kap. 15 § rättegångsbalken). Möjligheten infördes den 1 januari 2022 för att tillgodose krav på flexibilitet och effektivitet i handläggningen av brottmål samt för att minska påfrestningarna för vittnen och brottsoffer.

Regeringen föreslår i den nu aktuella propositionen att en berättelse som lämnats vid ett förhör inför en brottsbekämpande myndighet och som dokumenterats genom en ljud- och bildupptagning får åberopas som bevis i rättegången om det inte bedöms *olämpligt*. Ändringen innebär en presumtion för att ett tidigt förhör ska tillåtas som bevis. Undantag gäller om rätten, utifrån vad parterna anfört, gör bedömningen att det finns betydande processuella nackdelar med att beviset läggs fram på det sättet.

Vänsterpartiet har ingen invändning mot att förhör under förundersökningen åberopas under rättegången om det bedöms lämpligt. Det kan t.ex. vara nödvändigt med tanke på vittnen och brottsoffer eller om en tilltalad ändrar sin utsaga under rättegången. Däremot värnar vi omedelbarhetsprincipen i domstol.

Omedelbarhetsprincipen innebär att domstolen ska grunda sin dom enbart på det material som läggs fram direkt vid huvudförhandlingen. Det betyder att domare och nämndemän ska ta del av bevisning, förhör och andra uppgifter muntligt och i direkt anslutning till rättegången, i stället för att basera avgörandet på tidigare skriftligt material eller uppgifter från förundersökningen. Syftet med principen är att säkerställa att domstolen bedömer bevisningen utifrån vad som faktiskt presenteras under förhandlingen och därmed kan göra en mer rättvis och tillförlitlig bevisvärdering.

Rätten till en rättvis rättegång är en grundläggande princip i svensk rätt och central för att upprätthålla rättssäkerheten i samhället. Den innebär att varje person som anklagas för ett brott eller är part i en rättslig tvist har rätt att få sin sak prövad av en oberoende och opartisk domstol. Processen ska bl.a. ge möjlighet att ta del av och bemöta bevisning samt ge rätt till försvar. Vänsterpartiets farhågor är att regeringens förslag riskerar att inskränka rätten till en rättvis rättegång genom att bevisupptagningen förskjuts till förundersökningen.

Lagrådet avråder i sitt yttrande från att ändra presumtionen för när tidiga förhör får åberopas som bevis. Detta eftersom en sådan ändring riskerar att förskjuta tyngdpunkten i bevisupptagningen till att bevisning endast tas upp av brottsbekämpande myndigheter under förundersökningen. Lagrådet konstaterar att utredningen (SOU 2024:51) bedömer att en sådan ändring *inte* bör göras. Utredningen konstaterar att den föreslagna huvudregeln om att förhör ska dokumenteras både genom ljud och bild kommer att öka tillgången till tidiga förhör som kan åberopas inför domstol (s. 140). Utredningen drar slutsatsen att denna ökade tillgång på tidiga förhör gör att en sådan presumtion inte bör införas. En presumtion kommer, enligt utredningen, tillsammans med en reglering av att förhör som huvudregel ska dokumenteras genom ljud och bild, att i alltför stor utsträckning förskjuta tyngdpunkten i bevisupptagningen från domstolarna till de brottsbekämpande myndigheterna och upphäva omedelbarhetsprincipen (s. 141).

En majoritet av remissinstanserna instämmer i utredningens bedömning att förutsättningarna för när en berättelse som lämnats vid ett förhör inför en brottsbekämpande myndighet ska få åberopas som bevis *inte* bör ändras, däribland Attunda tingsrätt, Brottsförebyggande rådet, Göta hovrätt, Svea hovrätt och Västmanlands tingsrätt. Flera av remissinstanserna framhåller att regleringen nyligen trätt i kraft och att det inte finns något behov av att ändra bestämmelsen.

Regeringen motiverar lagändringen bl.a. med att Åklagarmyndigheten har lyft till utredningen att domstolarna sällan lämnar förhandsbesked inför huvudförhandlingen, särskilt i frågan om tidiga förhör tillåts som bevisning. Detta leder till att förhörspersonerna i stor utsträckning kallas till förhandlingen trots att åklagarna enbart åberopat det tidiga förhöret som bevisning. Det förekommer även att åklagare under

beredningen av målet får avslag på sin framställan, men att det tidiga förhöret sedan ändå tillåts (prop. 2025/26:155 s. 17).

Vänsterpartiet menar att detta problem bör kunna lösas med bättre planering och framförhållning av domstolarna. I övrigt står vi bakom förslagen i propositionen.

Riksdagen bör avslå förslaget i den del som handlar om en ändring av omedelbarhetsprincipen, när det gäller s.k. tidiga förhör (35 kap. 15 §). Detta bör riksdagen besluta.

Gudrun Nordborg (V)

Samuel Gonzalez Westling (V)

Tony Haddou (V)

Håkan Svenneling (V)

Hanna Gunnarsson (V)

Lotta Johnsson Fornarve (V)

Jessica Wetterling (V)